

усвідомити внутрішні протиріччя і створити передумови для конструктивного розвитку особистості.
Ключові слова: самодепривація, Я-реальне, Я-ідеальне, психодинамічний підхід.

Summary. The article analyzes the phenomenon of self deprivation as derived emotional psychic deprivation. The connection between self deprivation with internal contradiction between the I-real and I-ideal. Formation self deprivation associated with internalization relations alienation destructive picture of the world, the mismatch time perspectives and negative self-relation of the subject. Deep cognition of the phenomenon by self deprivation apperception methods allows analysand realize internal contradictions and create preconditions for the constructive development of personality.

Keywords: self deprivation, real-I, I-ideal psychodynamic approach.

Литература:

1. Глубинная психология. Тенденция к психологической смерти: диагностика и коррекция: [монография] / Т. С. Яценко, А. В. Глузман, И. В. Калашник; Под ред. Т. С. Яценко. – К. : ВИЩА ШКОЛА – XXI, 2010. – 231 с.
2. Топоров В. Н. Миф. Ритуал. Образ исследования в области мифопоэтического / В.Н. Топоров // Избранное. – М.: Издательство «Прогресс, Культура», 1995. – 626 с.
3. Хорни К. Собрание сочинений. В 3 т. Т3. Наши внутренние конфликты; Невроз и развитие личности / Карен Хорни /пер. с англ. – М.: Издательство «Смысл», 1997. – 696 с.
4. Яценко Т. С. Психоаналитическая интерпретация комплекса тематических психорисунков : (глубинный аспект) / Т. С. Яценко, Я. М. Кмит, Л. В. Мошенская. – М.: СИП РИА, 2000. – 192 с.
5. Яценко Т. С. Основи глибинної психокорекції: феноменологія, теорія і практика / Т. С. Яценко. – К. : Вища школа, 2006. – 382 с.
6. Теория и практика глубинной психокоррекции: Вторая Авторская школа академика АПН Украины Т. С. Яценко / Сост. : А.В. Глузман и др. / Под ред. академика Т. С. Яценко. – Ялта : РИО КГУ, 2009. – 221 с.
7. Теория и практика глубинной психокоррекции: Четвертая и пятая Авторские школы академика НАПН Украины Т. С. Яценко / Сост. : В. П. Андрущенко, А. В. Глузман и др.; / Под ред. Т. С. Яценко. – Ялта : РИО КГУ, 2011. – 261 с.
8. Теория и практика глубинной психокоррекции: Шестая Авторская школа академика НАПН Украины Т. С. Яценко / Сост. : В. П. Андрущенко, А. В. Глузман; Под ред. Т. С. Яценко. – К. : Изд-во НПУ имени М. П. Драгоманова, 2012. – 226 с.

© 2014

О. В. Педченко (м. Черкаси)

ГЛИБИННО-ПСИХОЛОГІЧНІ ВИТОКИ РЕЛІГІЙНОЇ ВІРИ У КОНТЕКСТІ ПСИХОДИНАМІЧНОЇ ТЕОРІЇ

Постановка проблеми. Економічна, моральна, екологічна та політична нестабільність є характерними ознаками сучасного етапу розвитку українського суспільства. Як наслідок – зростання відчуття тривоги та невпевненості в собі, загострення проблеми пристосування до умов реального світу, до динаміки соціальних чи економічних факторів. Усвідомлення людьми своєї економічної, соціальної неспроможності, нездатності вплинути на власне становище, тривога за добробут та здоров'я близьких людей сприяє все більшому зацікавленню релігійною вірою, як засобом, що допомагає вижити у кризові історичні періоди через посилення відчуття впевненості та захищеності. Контекст вищесказаного засвідчує, що релігія є одним із виразників реалій сьогодення; головним джерелом та способом її існування є віра.

Виклад основного матеріалу. Проблема релігійної віри та її витоків знайшла своє відображення у працях філософів (Г. Гегеля (див. [9]), І. Канта [5], С. Керкегора (див. [9]), Г. Сковороди (див. [9]), Ф. Шлейєрмахера (див. [9]), та психологів (А. Адлера [1], В. Джемса [4], Р. Мея [6], В. Райха (див. [9]), З. Фрейда [11], Е. Фрома [12], К. Г. Юнга [14]). Дослідники акцентують увагу на подвійному, неоднозначному впливі релігійної віри на життя та розвиток суб'єкта. На можливості як позитивного, так і негативного її впливу на людину наголошували Р. Ассаджолі [2], Л. Бурбо (див. [9]), С. Гроф [3], У. Джемс

[4], О. І. Климишин (див. [9]), В. П. Москалець [7], Г. Олпорт [8], Е. О. Помиткін [10], Л. І. Редькіна (див. [9]), В. Франкл (див. [9]), Е. Фромм [12], К. Г. Юнг [14]. Дослідники підкреслювали, що слова «релігійний» та «віруючий» уживають під час опису великої кількості різних, іноді взаємно виключних форм поведінки. Наявність віри в душі людини може зумовлювати як альтруїстичну, просоціальну поведінку останньої, так і расові забобони, нетерпимість, фанатизм, утрату відчуття цінності земного життя.

Залежно від особливостей впливу релігійної віри на особистісний розвиток суб'єкта дослідники говорять про її автентичність (М. Й. Боришевський (див. [9]), В. П. Москалець [7], М. В. Савчин (див. [9]), С. А. Черняєва [13]) або ж про сформованість у суб'єкта хибних форм релігійності, що свідчить про неавтентичність віри. До хибних, неавтентичних форм релігійної віри дослідники відносять: демонстративну віру (М. Й. Боришевський (див. [9])), насильницько-тиранічну, самокараючу релігійність (В. П. Москалець [7]), «нижчу» віру, позірну, показну віру (М. В. Савчин (див. [9])), прагматичну, утилітарну, фанатичну та компульсивну віру (С. А. Черняєва [13]). Автентичність релігійної віри визначається за такими ознаками: віра сприяє розвитку суб'єкта, підтримує його прагнення до самовдосконалення, послаблює деструктивні тенденції, які заважають налагодженню конструктивних стосунків із оточенням, стримана в експресії, не чинить тиск (нав'язування поглядів) на віросповідання інших людей, формує відповідальність за власне життя та вчинки. Моральні зобов'язання виконуються особою не на основі страху перед Богом (Його карою), а в результаті внутрішньої детермінації. Релігійна віра, що має ознаки неавтентичності, знаходить вираження в ригідності поглядів та поведінки суб'єкта, його нездатності змінити точку зору. Така віра обумовлює деструктивні тенденції суб'єкта, його прагматизм та утилітарну орієнтацію, що заважає адаптації суб'єкта в соціумі.

Автентична релігійна віра сприяє розвитку духовних якостей суб'єкта таких як емпатійність, толерантність, терпимість, зменшенню агресивності та егоцентричних тенденцій, тривожності, почуття меншовартості, що сприяє самовдосконаленню суб'єкта. Сформованість неавтентичних, хибних форм релігійної віри заважає розвитку духовних якостей суб'єкта, оскільки зумовлює капсулювання його в стані меншовартості, культивує егоцентричних та реалізацію деструктивних тенденцій, блокування пізнавальної та громадянської активності тощо.

Серед факторів, що зумовлюють формування та розвиток релігійної віри в її неавтентичних (хибних) формах, дослідники виділяють: сформованість залежності як риси характеру суб'єкта, нездатність до критичного мислення, капсулювання в стані інфантилізму (Н. В. Дмитрієва, Л. Шестов, З. Фрейд); потребу в захисті від власних несвідомих потягів, переважно сексуальних (В. Райх, З. Фрейд); несвідоме прагнення вивільнитися від почуття меншовартості, набути значущості (А. Адлер, Р. Мей); відчуття безсилля, безпорадності, беззахисності перед реальним світом (Р. М. Грановська, З. Фрейд, М. Хайдеггер); страх відповідальності, страх особистої свободи, прагнення звільнитися від сумнівів та нерішучості (Р. М. Грановська, Д. Віннікот, З. Фрейд, Е. Фромм, К. Хорні); прагнення позбутися тривоги та різноманітних страхів (Н. Ф. Каліна, А. Фрейд); наявність певного психологічного дефіциту (любові, уваги, турботи, прийняття) та можливість компенсувати його за допомогою релігійної віри (Є. Н. Волков, Н. В. Дмитрієва, А. Самбієв); скрутне соціальне чи психологічне становище суб'єкта (Л. Шестов, Ф. Ю. Василук, У. Джемс); глибинний страх смерті та можливість зменшити його за допомогою релігійної віри (Д. Віннікот, А. Камю, З. Фрейд, М. Хайдеггер).

Незважаючи на численні та різнопланові дослідження, поза увагою науковців залишилися індивідуально-неповторні глибинні детермінанти релігійної віри та породжувані ними несвідомі тенденції психіки, які зумовлюють схильність суб'єкта до релігійної віри, що має ознаки неавтентичності.

Аналіз емпіричного матеріалу глибинної психокорекції за методом активного соціально психологічного пізнання (АСПП) дозволяє стверджувати, що релігійна віра, яка має ознаки неавтентичності, започатковуються в едіпів період дитинства шляхом розвитку компенсаторних механізмів поновлення порушеної віри в любов та можливість єднання з первинними лібідними об'єктами. В едіповий період розвитку відбувається блокування потреб дитини (єднання із лібідним об'єктом) по причині їх несумісності із вимогами соціуму та через неможливість їх реалізації внаслідок недостатнього фізичного розвитку дитини. Т. С. Яценко підкреслює, що «табуйоване обмеження призводить до капсулювання нереалізованої лібідної енергії» та до «напруження і фрустрації через блокування потреб» [15, с.159]. Тобто, відбувається фіксація на задоволенні потреб інфантильного порядку. Тому «фіксований суб'єкт має стійку тенденцію повернення до інфантильних патернів поведінки» [15, с. 153]. Зазначимо, що

реалізація лібідної енергії пов'язана не стільки із сексуальними потягами, як із фактором емоційного єднання з батьками, із відчуттям емоційної близькості, значимості, потрібності для батьків. Е. Берн (див. [9]) наголошує, що якщо батьки намагаються розвинути у дитини відчуття власної значимості, потрібності, то в подальшому це сприятиме формуванню віри у себе та свої сили, спроможності впливати на ситуацію та своє життя. У протилежному випадку у дитини формується недовіра до себе, до власних можливостей та потреба мати підтримку й опіку. Психологічна безграмотність чи байдужість батьків, їх власні, винесені з дитинства проблеми, заважають реалізації лібідних устремлінь дитини. Через усвідомлення недоскопності бажаної мети у суб'єкта актуалізується почуття меншовартості, відчуття приниженості, нікчемності; суб'єкт навантажується негативно зарядженими емоціями – заздрістю, ревностями, страхами. У едіповий період розвитку відбувається зародження деструктивних тенденцій, а саме тенденції до психологічної імпотенції та психологічної смерті. Зародження вищезазначених деструктивних тенденцій пов'язане із омертвінням почуттів та бажань дитини, яке відбувається внаслідок неможливості єднання із лібідним об'єктом. Поштовхом до цього можуть стати фізичні чи вербальні покарання батьків, табу на вільне вираження емоцій (не лише негативних, а й позитивних), поведінка батьків, що закріплює дитину у думці про власну недосконалість, у думці, що перевагу надають не їй, а іншому, репліки батьків сказані без «злого задуму», у результаті яких дитина робить висновок про свою непотрібність.

Травматичний досвід, який отримує дитина, шляхом витіснень виключається зі сфери свідомості, але не зникає безслідно, продовжуючи діяти на латентному рівні. Витіснені переживання не втрачають свій емотивний заряд і продовжують впливати на поведінку суб'єкта у актуальній ситуації невидимо для нього самого. Як констатує Т. С. Яценко [15], цей вплив проявляється в тому, що у людини завжди присутнє неусвідомлене бажання отримати любов, ніжність, захоплення, відчуття себе «на висоті», тобто, компенсувати те, що не вдалося реалізувати у дитинстві із лібідним об'єктом. Іншими словами у людини присутнє прагнення реалізувати те, що не вдалося пережити у дитинстві зі значимими людьми. «Оживлення» бажаного відбувається через компенсаторні механізми. Компенсаторним механізмом завдяки якому відбувається перенесення табуйованих лібідних устремлінь з первинного об'єкту на інший є заміщення. Саме завдяки заміщенню суб'єкт отримує можливість розрядки психічної енергії, напруги, яка була створена інфантильною потребою едіпового періоду життя. Завдяки дії цього захисного механізму задоволення інфантильної потреби відхиляється від першопочаткового об'єкту, та переорієнтовується на інший. За допомогою цього заміщуючого об'єкту, людина прагне компенсувати недоотримане у дитинстві, прагне реалізувати незавершені справи дитинства – отримати любов, опіку, турботу, залишитись назавжди поряд з бажаним лібідним об'єктом. Заміщення лібідного об'єкту може відбуватися за тими рисами, що були значущі та важливі для суб'єкта у інфантильний період. Та, як показує досвід психокорекційної роботи у рамках АСПП, пошук бажаного заміщуючого об'єкту завжди приречений на невдачу, оскільки місце лібідного об'єкту завжди залишається «святим» та недосяжним. Окрім того, «має місце тенденція до неможливості підтримання конструктивних стосунків із людьми, ..., оскільки саме у цій площині в едіпів період виникали проблеми» (*тенденція до психологічної імпотенції*) [15; с. 159]. Тобто, людина, прагнучи до конструктивних, теплих стосунків, прагнучи до єднання із іншою людиною, непомітно для себе руйнує ці стосунки, унеможливаючи тим самим компенсацію бажаного.

Виходом із такої ситуації може стати втеча від реальності, заміна реальності, яка не задовольняє, іншою реальністю – ідеалізованою, досконалою. Одним із видів такої ідеалізованої реальності може стати релігійна реальність. Особливістю цієї реальності є віра у любов Бога та сподівання на його захист за умови «слухняності» та «терплячості». «Зіпсувати» стосунки із Богом практично неможливо, оскільки спілкування із ним є опосередкованим (через молитву), й, окрім того, завжди є надія на прощення зі сторони Бога будь-яких поведінкових проявів за умови покаяння. Тобто, Бог стає для суб'єкта ідеальним заміщуючим об'єктом, який не зрадить, який любить та турбується, опікується. Суб'єкт при цьому капсулюється у інфантильній позиції, розраховуючи у всьому на Бога, оскільки заслужити «Божу благодать» можливо лише за умови цілковитої покорі «божій волі».

Таким чином, релігійна віра допомагає суб'єкту звільнитися від напруги, зумовленої відчуттями непотрібності, самотності, меншовартості, нерівності, амбівалентності у ставленні до значущих людей. Незадоволення інфантильних потреб зумовлює фіксацію та витіснення їх зі сфери свідомості за збереження дієвості відповідних осередків на латентному рівні. Реалізація незадоволених потреб інфантильного ґатунку відбувається через дію компенсаторних механізмів. Релігійна віра, що виступає в

якості такого компенсаторного механізму, дає змогу суб'єкту задовольнити нереалізовані потреби у визнанні, любові, прийнятті, схваленні тощо. При цьому ідея Бога архетипно зумовлена, а сам Господь набуває значущості заміщуючого об'єкта – батька, що уособлює справедливість, рівність та прийняття.

Досвід роботи психокорекційних груп за методом активного соціально-психологічного пізнання дозволив установити зв'язок релігійної віри, що має ознаки неавтентичності з психологічними захистами суб'єкта та об'єктними відношеннями. Релігійна віра може відігравати роль захисного механізму психіки за умови «включення» її до системи суб'єктивно значущих цінностей. Віра при цьому набуває умовної цінності та має емотивне навантаження, що відіграє регулюючу функцію в життєдіяльності суб'єкта. У цьому психотерапевтична функція віри, яка забезпечує суб'єктові відчуття сили (завдяки наближенню до Бога), ідеалізацію власної позиції, зменшує відчуття самотності та смутку. Разом із тим, аналіз емпіричного матеріалу доводить умовність такої терапії автоматизованими формами захисту, що передбачають відступи від соціально-перцептивної реальності на догоду ідеалізованому «Я». Це пояснює взаємозв'язок та залежність релігійної віри від провідних механізмів захисної системи «до сили» та обумовленість відчуття слабкості відступами від соціально-перцептивної реальності, які зумовлюють дезадаптацію особи за умов підміни небажаної реальності на релігійну, яка відповідає неусвідомлюваним інфантильним потребам віруючої особи. Така втеча в релігію пригальмовує реалізацію творчого потенціалу суб'єкта, його соціальні успіхи та професійне становлення.

Релігійна віра сприяє змінам емоційного тла взаємин, які були травмуючими в інфантильний період розвитку суб'єкта. Неусвідомлювано «використовуючи» релігійні тези та ідеї, особа непомітно для себе («архетипно») єднається з лібідними об'єктами та переносить на актуальну ситуацію взаємодії особливості взаємин (об'єктні відношення), що склалися в батьківській родині. Релігійна віра при цьому забезпечує відчуття непогрішності особи, що має психотерапевтичний ефект.

У релігійній вірі водночас знаходять вияв суперечливі тенденції «від людей» та «до людей»; «до психологічної смерті» та «до життя»; «до сили» та «до слабкості». Тенденція «до людей» реалізується через прагнення дотримуватися біблійних принципів, зорієнтованих на любов, прийняття та надання допомоги іншій людині, що дозволяє відчути власну силу (значущість). Окреслені вище суперечності згладжуються вірою у власну праведність. Разом із тим, психіка віруючої людини амбівалентно навантажена переживаннями власної грішності та недосконалості, слабкості, тенденцією до самопокарання та страждань. Відчується світ з причини його недосконалості, заперечується важливість життя, що має вияв у емоційній закритості, відстороненості від людей, тенденції до відступів від реальності. У релігійній вірі вищеозначені тенденції єднуються із тенденцією «до життя», проте в більш досконалішій «божественній реальності». Відчуття грішності зменшується завдяки прагненню до самовдосконалення на шляху до Бога; слабкості – завдяки відчуттю сили внаслідок наближення до Бога (як джерела абсолютної сили); відчуження та знецінення фізичного життя нівелюється підкресленням важливості духовного життя та прагненням до ідеального духовного життя в Богові; необхідність страждань обґрунтовується потребою очиститися та звільнитися від гріха задля життя в божественній реальності. Окреслені вище деструктивні прояви імпотують стосунки із оточуючими людьми та породжують неспроможність їх гармонізації, що зумовлює ефект хибного кола та вимушеного повторення через відчуття слабкості, меншовартості, відсутності на «периферію соціуму». Омертвіння стосунків та власних почуттів маскується декларуванням віри в цінності вічного життя в божественній реальності та в необхідність страждань як способу звільнення від гріхів, що інтерпретується як підготовка до вищої форми життя «у Богові». Передумовою формування релігійної віри, в якій превалує тенденція «до психологічної смерті», можуть бути драматичні переживання суб'єкта та його прагнення піднятися над реальністю, яка не задовольняє і травмує.

В об'єктивуванні суперечливих тенденцій психіки віруючого особливо ефективною є така методика АСПП як психоаналіз комплексу тематичних малюнків. Діалогічна взаємодія психолога із аналізандом у процесі психоаналізу сприяє дотриманню умов багаторівневості глибинного пізнання з орієнтацією на позитивну дезінтеграцію психіки та вторинну її інтеграцію на більш високому рівні розвитку. Останнє передбачає розширення самосвідомості суб'єкта на засадах пізнання системної впорядкованості на рівні «логіки свідомого» та «логіки несвідомого». Пізнання інфантильних детермінант особистісної проблеми в процесі психоаналізу комплексу тематичних малюнків дозволяє аналізанду збагнути сутність неусвідомлюваних аспектів психіки, що послаблює внутрішню суперечливість

психічного, породжену в едіпальний період розвитку. Завдяки цьому нівелюються неавтентичні вияви релігійної віри і вона набуває конструктивних ознак.

Висновок. Глибинна психокорекція за методом АСПП дозволяє послабити деструктивні тенденції психіки віруючих осіб, що сприяє становленню автентичної релігійної віри. Характеристики автентичності віри розвиваються в суб'єкта в процесі пізнання ним неусвідомлюваних інфантильних передумов віри як компенсаторного феномену та власних автоматизованих психологічних захистів, пов'язаних із емоційними негараздами дитинства. Усвідомлення суб'єктом компенсаторної функції власної релігійної віри сприяє зростанню відчуття захищеності на реалістичних засадах, завдяки розширенню самосвідомості. Останнє допомагає розв'язанню внутрішніх суперечностей та зменшенню компенсаторних функцій релігійної віри. Це зумовлює розвиток рефлексивних знань і духовних якостей особи, зокрема терпимості, толерантності, уваги до інших людей тощо. Особистісне зростання забезпечує незалежність від інших людей за збереження конструктивних стосунків із ними. Розвиток рефлексивних знань та відповідних соціально-перцептивних здібностей суб'єкта в процесі проходження глибинної психокорекції сприяє зростанню адекватності пізнання внутрішніх тенденцій до самоплинної активності, яка й визначає особливості релігійної віри та специфіку життя особи. Таке розширення самосвідомості дозволяє згармонізувати внутрішній світ особи та підвищити рівень її духовності, психологічної культури, складовою якої є уважне та бережливе ставлення до інших людей та до самої себе, що характерне для конструктивних форм віри.

Резюме: Стаття посвящена аналізу глибинно-психологічних истоков религиозной веры. Внимание акцентировано на неоднозначном влиянии религиозной веры на личностное развитие субъекта. Раскрыты особенности проявлений аутентичности религиозной веры и неаутентичных её форм. Объективирована роль эдипового периода развития в формировании неаутентичных проявлений религиозной веры. Представлена суть данного феномена и выявлены его глубинные предпосылки, истоки которых скрываются в травмирующих переживаниях детства. Раскрыты особенности гармонизации религиозной веры с генеральным механизмом защитной системы «от слабости к силе» через отступления от реальности, которые могут обуславливать дезадаптацию субъекта. Отображены условия, при которых религиозная вера может выступать в качестве защитного механизма психики, а именно при полной подмене реальности, которая не устраивает, религиозной реальностью, соответствующей бессознательным инфантильным потребностям верующего человека.

Ключевые слова: религиозная вера, аутентичная религиозная вера, неаутентичные проявления религиозной веры, глубинные предпосылки, эдиповый период развития, психологическая защита.

Summary The article is devoted to the analysis of deeply psychological sources of religious belief which was executed with the use of empirical material of active social-psychological study. The peculiarities of the authentic and non-authentic manifestations of the religious belief of the subject were disclosed. The role of the Oedipaen period of development in forming of non-authentic demonstration of the religious belief was objectified. The essence of this phenomenon was clarified and its deeply psychological determinants were exposed, which are connected with the traumatic experience of the childhood. The determinancy of the religious belief of the subject was defined by the system of psychological defences and its connection with the objective relations.

It was proved that the displays of non-authentic religious belief is a consequence of the personal problem of the subject (inner conflict) which is reflected in such external manifestations as idealization of the proper "I", psychological impotence, psychological death and so on. The necessity of execution of psychological correction was grounded with the purpose of evening-out the destructive tendencies of a believer's state of mind which will allow him\ her to harmonize his\her proper inner world on the real basis through the development of social-perceptive intelligence, harmonize the relations with those around him\her and gain the inner identity. It will favour the gaining of the signs of authenticity by the religious belief.

Key words: belief, authentic religious belief, non-authentic religious belief, unconscious determinants, Oedipus complex, psychological defences, objective relations, method of active social – psychological study, psychological corrective impact.

Література

1. Адлер, А. Понять природу человека [Текст] / А. Адлер; [пер. Е. А. Цыпина]. – СПб. : Академический проспект, 1997. – 256 с.
2. Ассаджоли, Р. Психосинтез: теория и практика [Текст] / Р. Ассаджоли. – М. : REFL-book, 1994. – 314 с.
3. Гроф, С. Человек перед лицом смерти [Текст] / С. Гроф, Дж. Хэлифакс. – М. : Изд-во Трансперсонального Института, 1996. – 246 с.
4. Джемс, У. Научные основы психологии [Текст] / У. Джемс. – Мн. : Харвест, 2003. – 528 с.
5. Кант, И. Религия в пределах только разума [Текст] / И. Кант // Тракаты. – СПб. : Наука, 1996. – С. 259–424.
6. Мэй, Р. Искусство психологического консультирования. Как давать и обретать душевное здоровье [Текст] / Р. Мэй. – М. : Апрель Пресс, ЭКСМО-Пресс, 2001. – 256 с.
7. Москалец, В. П. Психологія релігії [Текст] : посіб. / В. П. Москалец. – К. : Академвидав, 2004. – 240 с.
8. Олпорт, Г. Личность в психологии [Текст] / Г. В. Олпорт. – М. : КСП+; СПб. : Ювента, 1998. – 345 с.
9. Педченко, О. В. Глибинно-психологічні витоки релігійної віри та їх пізнання в процесі активного соціально-психологічного навчання: автореф. дис. ... канд. психол. наук: 19.00.07 [Текст] / О. В. Педченко – Івано-Франківськ, 2011. – 20 с.
10. Помиткін, Е. О. Психологія духовного розвитку особистості [Текст] : монографія / Е. О. Помиткін. – К. : Наш час, 2007. – 280 с.
11. Фрейд, З. Введение в психоанализ: Лекции [Текст] / З. Фрейд. – М. : Наука, 1989. – 456 с.
12. Фромм, Э. Человек для себя [Текст] / Э. Фромм; пер. с англ. и послеслов. Л. А. Чернышевой. – Мн. : Коллегиум, 1992. – 253 с.
13. Черняева, С. А. Развитие личности и психологическая помощь в свете христианского мировоззрения [Текст] : монография / С. А. Черняева. – СПб. : Речь, СПбАППО, 2007. – 192 с.
14. Юнг, К. Г. Сознание и бессознательное: Сборник [Текст] / К. Г. Юнг; пер. с англ. – СПб. : Университетская книга, 1997. – 544 с.
15. Яценко, Т. С. Основи глибинної психокорекції: феноменологія, теорія і практика [Текст] : навч. посіб. / Т. С. Яценко. – К. : Вища шк., 2006. – 382 с.

© 2014

О.О. Святка, О.Ю.Франчук (м. Черкаси)

ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ДОСЛІДЖЕННЯ ПСИХОЛОГІЧНОГО ОПОРУ

Постановка проблеми. Розвиток інтересу суспільства до психологічної науки та практики, зростання чисельності державних та приватних ВНЗ, що готують практичних психологів, ставить високі вимоги перед майбутніми фахівцями. Професійна майстерність психолога-практика полягає в ефективності психологічної допомоги суб'єкту. Одним із факторів, які перешкоджають успішності психокорекційного процесу, є феномен психологічних опорів.

Мета статті: полягає у з'ясуванні сутнісних характеристик опорів суб'єкта у психологічній практиці.

Виклад основного матеріалу. Дослідження проблеми психологічного опору потребує визначення та аналізу цього феномену. Тлумачення опору, наявні у довідковій літературі, майже не відрізняються, вказуючи на таку властивість феномену як протидія та протистояння одного суб'єкта іншому [2, с. 116].

Словник практичного психолога трактує опір як силу і процес, що призводить до витіснення і підтримують його через протидію переходу уявлень і симптомів із несвідомого у свідомість [3, с. 668]. Тлумачення психологічного опору хоч і містять доповнення щодо призначення опору, однак обмежують цей феномен лише одним функційним показником, а саме: перешкоджання переходу несвідомих емоцій та імпульсів у свідомість.